

Yttrande över betänkandet En effektivare kontaktförbudslagstiftning – ett utökat skydd för utsatta personer (SOU 2024:13)

(Ju2024/00351)

Riksdagens ombudsmän (JO) har bjudits in att lämna synpunkter på betänkandet. Utifrån de aspekter som JO i första hand har att beakta vill jag föra fram följande.

Särskilt utvidgade kontaktförbud som en förstahandsåtgärd och förbudsområdets omfattning

Jag har inte några principiella invändningar i och för sig mot att det införs en möjlighet att i vissa fall meddela ett särskilt utvidgat kontaktförbud som en förstahandsåtgärd. Jag noterar dock, vilket även framhållits i betänkandet, att Lagrådet tidigare ansett att ett snarlikt förslag var betänkligt ur rättssäkerhetssynpunkt och att den då föreslagna åtgärdens förenlighet med artikel 2 i tilläggsprotokoll 4 till Europakonventionen (rätten att fritt röra sig) framstod som tvivelaktig. Mot den bakgrunden anser jag att förslaget i denna del bör analyseras vidare.

Vad gäller förbudsområdets omfattning framstår ordalydelsen av den föreslagna bestämmelsen som rimlig och godtagbar. Av betänkandet framgår att syftet med tillägget är att förbudsområdet mer regelmässigt ska kunna avse större geografiska områden än i dag. I tidigare lagstiftningsärenden har det framförts invändningar mot en utvidgning av förbudsområdets omfattning. De invändningarna saknar inte bärkraft i förhållande till det nu presenterade förslaget. Även i denna del behövs ytterligare analys.

En presumtion för ordinära kontaktförbud i vissa fall

Det framstår som godtagbart med en presumtionsregel för ordinära kontaktförbud. Det finns dock anledning att i det fortsatta arbetet överväga om den föreslagna bestämmelsen är tillräckligt precis och rimligt avgränsad.

Det anförda gäller främst för närståendefallen. Bestämmelsens utformning innebär att ett stort antal brottstyper kommer att omfattas av presumtionen. Bland dessa kan

omständigheterna i det enskilda fallet skilja sig åt i betydande mån. I betänkandet föreslås även att närståendebegreppet ska tolkas extensivt, vilket ökar presumtionsregelns räckvidd.

Kontaktförbud utgör en ingripande åtgärd som begränsar förbudspersonens rörelsefrihet. Det är därför angeläget att bedömningen grundas på så väl belagda omständigheter som möjligt och att kontaktförbud meddelas endast när det är motiverat. Mot den bakgrunden kan det ifrågasättas om samtliga situationer som inryms i närståendefallen bör medföra en presumtion för kontaktförbud.

Presumtionsregelns tillämplighet i närståendefallen knyter an till brottets straffvärde. Det förekommer dock att det i domar inte uttryckligen framgår hur rätten har bedömt straffvärdet i det konkreta fallet. I stället hänvisas till det s.k. straffmättningsvärdet, som inte alltid är identiskt med straffvärdet. En ordning där den som har att pröva frågan om kontaktförbud i efterhand ska försöka bringa klarhet i straffvärdet för det konkreta fallet kommer sannolikt inte bidra till den förutsebarhet som utredningen önskat uppnå.

Det finns även anledning att framhålla att den föreslagna bestämmelsen innebär att presumtionsregeln kommer att vara tillämplig olika länge beroende på vilken påföljd som förbudspersonen dömts till. Exempelvis kommer presumptionen i vissa fall vara tillämplig under en längre tid för den som dömts till skyddstillsyn än för den som dömts till fängelse, trots att fängelse är att anse som en svårare påföljd. Det kan ifrågasättas om detta är en rimlig ordning.

Kontaktförbud i syfte att skydda förhörspersoner

De ändamål som ligger till grund för förslaget i denna del framstår som godtagbara. Likväl synes konsekvenserna av den föreslagna bestämmelsen vara svåra att överblicka. Det finns därför anledning att i det fortsatta arbetet överväga om bestämmelsen är tillräckligt avgränsad, särskilt vad det gäller den närmare innebörden av begreppet ”påverkan” och förutsättningarna för att det ska anses finnas en sådan risk. Närmare överväganden i dessa delar motiveras också av att bestämmelsen föreslås omfatta ageranden som inte utgör straffbelagda handlingar, och då ett kontaktförbud kan komma att aktualiseras mot personer i den brottsmisstänktes närhet.

Risk för otillbörlig övervakning som grund för kontaktförbud

Jag har inte några synpunkter på förslaget om att införa otillbörlig övervakning som en grund för kontaktförbud. I betänkandet anges dock att kartläggning av annan genom inhämtande av information om denne i vissa fall kan innebära övervakning. Det anges att detta gäller även om det är fråga om laglig åtkomst till information. Utredningen innehåller dock inte några överväganden om hur förslaget i denna del förhåller sig till informationsfriheten enligt 2 kap. 1 § första stycket regeringsformen. Detta bör belysas i det fortsatta arbetet.

Yttrandet har beslutats av JO Per Lennerbrant. Dokumentet har fastställts digitalt och har ingen underskrift.

Rättssakkunniga Mauro Villaggi har föredragit ärendet och byråchefen Nils Västberg har deltagit i beredningen.